

особливості об'єкта і об'єктивної сторони складів кримінальних правопорушень такої категорії. На користь формулювання у кримінально-правовій доктрині узагальнюючої дефініції поняття «кримінальні правопорушення проти інтелектуальної власності» свідчить і наявність конкретного змісту їхнього чітко сформованого родового об'єкту, предмету, об'єктивної і суб'єктивної сторін [4, с. 177-182].

Отже, враховуючи актуальність питань із кримінально-правової охорони інтелектуальної власності, яка за своїм змістом та призначенням сформувалась як самодостатня та окрема галузь права, створені передумови як зі сторони правотворення, так і в сфері правозастосування, для деталізації ознак об'єктивної та суб'єктивної сторін складів кримінальних правопорушень у цій сфері, системного визначення їхніх кваліфікуючих ознак, а також забезпечення дієвого механізму застосування таких норм кримінального права в сукупності з іншими приписами КК України.

Література

1. Лихова С.Я. Злочини у сфері реалізації громадянських, політичних та соціальних прав і свобод людини і громадянина (розділ V Особливої частини КК України): монографія. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2006. 573 с.

2. Андрушко П.П. Кримінально-правова охорона інтелектуальної власності в Україні. Київ: Форум, 2004. 162 с.

3. Берзін П.С. Незаконне використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту товарів та послуг: аналіз складу злочину, передбаченого ст. 229 КК України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2004. 22 с.

4. Хрідочкіна А.А. До характеристики родового об'єкта складів злочинів проти інтелектуальної власності. *Право і суспільство*. 2014. № 2. С. 122-127.

УДК 343.6(043.2)

Степаненко О.В., к.ю.н.,
Національний університет «Одеська юридична академія»,
м. Одеса, Україна

ЕКОНОМІЧНЕ ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО: ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Відповідно до п. 4 ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», економічне насильство – форма домашнього насильства, що включає умисне позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна, коштів чи документів або можливості користуватися ними, залишення без догляду чи піклування, перешкоджання в отриманні необхідних послуг з лікування чи реабілітації, заборону працювати,

примушування до праці, заборону навчатися та інші правопорушення економічного характеру.

В рамках даної роботи зупинимося на труднощах, які можуть виникнути при кваліфікації домашнього насильства у формі економічного насильства.

В. Чайка зазначає, що аналіз кримінально-правових приписів свідчить, що в КК України передбачені злочини, що прямо пов'язані з економічним домашнім насильством: експлуатація дітей; використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом; зловживання опікунськими правами [1, с. 105]. П.С. Біленко розширює вказаний перелік зазначаючи, що у деяких випадках дії кривдника потребують додаткової кваліфікації відповідно до ст.ст. 150, 150-1, 164, 165, 166, 167, 304 КК України [2, с. 99]. В свою чергу, Е.М. Кісілюк, О.В. Смаглюк визначають, на наш погляд, найбільш повну класифікацію видів економічного насильства в сім'ї виокремлюючи наступні форми: – ухилення від сплати платежів, які один член сім'ї зобов'язаний сплачувати на користь іншого (ст. 164, 165 КК України); – протидія законній господарській діяльності одного члена сім'ї з боку іншого або, навпаки, примушування члена сім'ї займатися певними видами діяльності (ст.ст. 150, 150-1, 206, 303, 304 КК України); – злочинні діяння одного члена сім'ї проти власності іншого члена сім'ї (ст. 185-187, 189, 190, 194, 289 КК України); – злочинні діяння одного члена сім'ї стосовно майна, що належить йому та іншому члену сім'ї на праві сумісної (спільної) власності (ст. 356 КК України); – порушення недоторканості житла (ст. 162 КК України); – зловживанні опікунськими правами (ст. 167 КК України) [3, с. 99].

При цьому, виникає цілком логічне запитання, як слід кваліфікувати дії особи у випадку конкуренції ст. 126-1 КК України із іншими нормами. О.О. Дудоров, М.І. Хавронюк вказують, що враховуючи, що предметом впливу при економічному насильстві є майно та майнові права потерпілої особи, тому, якщо такий вплив поєднується, наприклад, із відкритим відібранням її майна або з вимогою передачі майна, права на майно чи вчинення дій майнового характеру на користь агресора, або з умисним знищенням майна, то ці дії, за наявності необхідних підстав, слід додатково кваліфікувати за статтями 186, 189 чи 194 або за іншою відповідною статтею КК [4, с. 74-75].

Інша ситуація коли мова йде про притягнення особи до кримінальної відповідальності за злісне ухилення від сплати аліментів на утримання дітей чи непрацездатних батьків. Ми цілком погоджуємося з висновком, зробленим О. Книженко, що у разі кваліфікації злісного ухилення від сплати аліментів на утримання дітей (батьків) за сукупністю злочинів, тобто за ст. 126-1 та, відповідно, за ст. 164 чи ст. 165 КК України, відбуватиметься подвійне інкримінування, що порушує конституційний принцип, закріплений у ст. 61 Конституції України. Ухилення від сплати

аліментів як елемент складу злочину можливе тільки щодо близьких осіб. З огляду на те, що Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» окрім позбавлення коштів до економічного насильства відносить й інші дії (наприклад, позбавлення житла, залишення без догляду чи піклування, заборону працювати тощо), то норма, закріплена у ст. 164 (ст. 165) КК України, є спеціальною щодо тієї, що описана в ст. 126-1 КК України. Тобто у випадках, коли економічне насильство виявляється саме у несплаті аліментів на утримання дітей (батьків), такі дії кваліфікуються за спеціальною нормою – ст. 164 чи ст. 165 КК України [5, с. 48]. Такий підхід слід застосовувати і при кваліфікації інших кримінальних правопорушень, які передбачають спеціальний склад кримінального правопорушення по відношенню ст. 126-1 КК України (наприклад, ст. 150-1 КК України – використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом).

Звичайно, інша ситуація, коли в діях особи поєднується декілька проявів економічного насильства, які передбачені самостійними статтями КК України. В такому випадку ми повинні керуватися правилом, сформульованим у попередніх дослідженнях: у випадку вчинення особою систематичного насильства, яке полягає, серед іншого, у вчиненні насильства, що має ознаки кримінального правопорушення, передбаченого КК України, що карається менш суворо, ніж санкцією ст. 126-1 КК України, вчинене слід кваліфікувати лише за ст. 126-1 КК України; якщо більш суворо – вчинене потребує додаткової кваліфікації за сукупністю кримінальних правопорушень [6]. У випадку, коли прояви економічного насильства не передбачені в КК України як самостійні кримінальні правопорушення, за наявності ознак, передбачених у ст. 126-1 КК України, такі дії кваліфікуються за вказаною статтею.

Підсумовуючи, можна визначити декілька правил кваліфікації економічного домашнього насильства: 1) якщо економічне насильство, як форма домашнього насильства, не передбачено в КК України як самостійне кримінальне правопорушення, за наявності ознак визначених у ст. 126-1 КК України такі діяння особи кваліфікуються як домашнє насильство; 2) якщо економічне насильство, як форма домашнього насильства, має ознаки кримінального правопорушення, передбаченого КК України (наприклад, ст. 150-1, ст. 164, ст. 165 КК України), таке діяння кваліфікується лише за спеціальною нормою. Тобто мова йде про конкуренцію загальної і спеціальної норми; 3) у випадку вчинення особою систематичного економічного насильства, як форми домашнього насильства, яке полягає, серед іншого, у вчиненні насильства, що має ознаки кримінального правопорушення, передбаченого КК України, що карається менш суворо, ніж санкцією ст. 126-1 КК України, вчинене слід кваліфікувати лише за ст. 126-1 КК України; якщо більш суворо – вчинене потребує додаткової кваліфікації за сукупністю кримінальних

правопорушень.

Література

1. Чайка В.В. Соціальна обумовленість криміналізації насильства в родині. *Молодий вчений*. 2018. № 4 (56). С. 104-107.
2. Біленко П.С. Домашнє насильство як прояв кримінального насильства. *Правовий часопис Донбасу*. 2019. № 3. С. 95-102.
3. Кісілюк Е.М., Смаглюк О.В. Кримінальна відповідальність за гендерно зумовлене насильство в Україні. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2018. № 1. С. 96-104.
4. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Відповідальність за домашнє насильство і насильство за ознакою статі (науково-практичний коментар новел КК України). Київ: Ваіте, 2019. 288 с.
5. Книженко О. Домашнє насильство: проблеми кваліфікації. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2019. № 2. С. 45-52.
6. Степаненко О.В., Колодін Д.О. Щодо проблем кваліфікації домашнього насильства. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 3. С. 343-346.

УДК 343.01(043.2)

Стрельцов Є.Л., д.ю.н., д.теол.,
професор, чл.-кор. НАПрН України,
Національний університет «Одеська юридична академія»,
м. Одеса, Україна

ДО ПИТАННЯ ПРО ЗМІСТОВНІ ОЗНАКИ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Динамічний розвиток суспільного життя потребує приведення у відповідність із цими процесами і систему права, і кожен її галузь. Подібні зміни торкаються сьогодні багатьох галузей права, в тому числі кримінального права. При цьому необхідно враховувати, що зміни у кримінальному праві, яке повинно створювати необхідну нормативну базу для правової охорони найбільш важливих соціальних цінностей та інтересів, завжди є складною проблемою, особливо, коли такі зміни носять реформаторський характер. Але для того, щоб такі зміни завжди, поза врахування рівня таких процесів, були якісними, потрібно завжди враховувати усі ознаки та характеристики, які є притаманними кримінальному праву, звертаючи особливу увагу на суттєві (основні) ознаки цієї галузі права.

Саме такими ознаками виступають, на нашу думку, ті, які визначають цілі та завдання кримінального права. Вони мають взаємопов'язаний двоякий характер, тому що, з одного боку, можуть пояснити «зовнішню» соціальну необхідність кримінального права, а з іншого, показати його